

NAGY GÁSPÁR SZELLEMI ÖRÖKSÉGE VASVÁRON

Szép kiállítású Meghívót kaptam Szent György napján, amely így szól: *Vasvár Város Önkormányzata és a Nagy Gáspár Alapítvány tisztelettel meghívja Önt 2009. máj. 2-ára (szombat) 11.00 órára a Nagy Gáspár Kulturális Központ névadó ünnepségére.*

A Magyar Katolikus Rádió jóvoltából, egykori munkatársai – az Írószövetségből, a Katolikus Rádióból, a Hitel-ből, a Bethlen Alapítványból – szombaton reggel 7-kor busszal indultunk az eseményre. A közös út – akárcsak két éve január közepén, amikor a temetésére mentünk – a lélek fölkészülése az újbóli találkozáshoz a tájjal és szülőfölddel, aki közülnünk véttetett. Tisztelgő emlékezés. Egy kicsit mindenki a magáénak érzi őt, egy-egy emlékmorzst – a Dunántúlt átszelve – megoszt útítársaival róla. Még csak hatvanéves lenne. Milyen kevés és mégis milyen gazdag életet élt. Negyedszázadon át együtt küszködünk a Bethlen Gábor Alapítvány Kuratóriumában. Szerettük emberi habitusát, titkári odafigyelését, hűségét. Költőként főleg akkor figyeltünk rá, amikor pengeéles soraival bajt hozott magára, s lapjainkra. Ilyenkor, igyekeztünk menteni, ahogyan tudtuk. Pártfogoltuk, ahol csak módunk volt rá. Kevés sikerrel. A kádári kor önkényurainak gyűlölték kitartó igazmondását. A csonka-magyar politikusok nem szerették, ahogyan a határon túl és a világban szétszórta élő magyarokat a Bethlen Alapítvány titkáráként szolgálta. (Mi meg ezt becsültük igazán.) Nemcsak verseivel, de egész lényével.

Begyűjtöttük szépen dedikált könyveit is, örömmel olvastuk termékeny alkotómunkájának egy-egy gyümölcsét, olykor meg is köszöntük, de úgy véltük, lesz még ideje a róla való szólanásnak. Immár kiderült, hogy elkéstünk vele. Adószai maradtunk. Sokan, mert sokhelyütt – az *Írószövetség könyvtárosa*ként (1974–75.), a *Móra Kiadó szerkesztőjeként* (1976–1980.), majd az *Írószövetség titkáráként* (1981–1985.), azután a *Bethlen Gábor Alapítvány titkáráként* (1985-től a haláláig) és a *Hitel* egyik szerkesztőjeként (1988–2004.), majd a *Magyar Katolikus Rádió kulturális főszerkesztőjeként* (2004 -től a haláláig) – munkálkodott. Pedig már 1978-ban megírta: *„Barátkozom a temetővel / mint madár a levegővel...”* Később meg így vallott: *„Későn születtem Édesanyám, majdnem behaltunk abba a májusba. Most múlt negyven éve. Időtlenül áramló hosszú idő: nappali és éjjeli óra. Szégyellem is magam, hogy*

korán halt és kivégzett költők helyett emnyit éltem!” (Múlik a jövőnk c. kötete, 1989., fűlszövegéből.)

Nem nagyon figyeltünk e rejtett üzeneteire, ám ő minden valamire való holt költőt megidézett, minden fontos teljesítményre odafigyelt, bátorított. Művészársainak, főleg a költőknek dedikált verseivel megrajzolta az ezredforduló magyar szellemi életének horizontját. Minden emberi veszteségről számot adott, szinte minden magyar költőt elsíratott. Amióta új honra lelt, bizonyára a túlvilági *Magyar Holt Költők Társasága* titkárának választották. De evilági léte sem fejeződött be. Élete – úgy tűnik – halála után kiteljesedik, s intézményes megbecsülése a múlt idővel nőttön.

Ez abban is kifejeződik pl., hogy tavaly ilyenkor a *Budakeszi Városi Könyvtár felvette Nagy Gáspár nevét*, s az idén fotó és képzőművészeti pályázatot hirdetett *„Jegyezőn szalmaszállal”* címmel, a névadó születésének 60. évfordulója tiszteletére. Tavaly Nagy Gáspár versmondó verseny és emléktábla avatás volt Nagykanizsán, Szombathelyen is felavatták Nagy Gáspár bronz domborművét, Kő Pál Kossuth-díjas szobrászművész alkotását. Ez év januárjában, halála után immár második alkalommal – hagyományteremtő szándékkal – a *Vasvári Művelődési Ház, illetve Bérbaltavár, Nagytillaj Önkormányzatai* és a *Vasvári Színi Egylet* vers- és prózamondó találkozót szervezett, Budakeszin pedig 60. születésnapján Nagy Gáspár Kispályás Labdarúgó Tornát rendeztek. A rangadón résztvevő csapatok tagjai egykor együtt játszottak a költővel: Magyar Katolikus Rádió (az egykori kollégák), Írók-költők (futballpályatársak), Pannonhalma I. (a főnelvelő iskola csapata), Pannonhalma II. (a főnelvelő iskola másik csapata), Budakeszi I. (a lakóhely, a hazai pálya csapata), Budakeszi II. (a lakóhely, a hazai pálya másik csapata), Gagszifalva (a szülőföld, Bérbaltavár és Nagytillaj közös csapata), Kecskemét (a Forrás című folyóirat és a KecskemétFilm közös csapata). A sportesemény védnöke a költő fia: Nagy Áron.

Versze igazának napfényre kerülésével, de emlékezéseinkkel is mélyül a tudásunk róla. Például, ahogy e buszban az *„Ameddig temetetlen holtak lesznek...”* c. könyve szerzőtársa *Szokolczay Lajos* idézi fel tetteiket, alakját. Őt idézik az előttem ülő, s lapjaikban tőle oly szépen búcsúzó hölgyek is, *Osztoivits Ágnes* és *Ács*

Margit; meg a mellettem ülő Kalmár Judit, aki két év-tizeden át hűséges segítőtársa volt a Bethlen Alapítványban, vagy a másik oldal felől Juhász Judit, akivel a Katolikus Rádiót építették; mögöttem pedig Tamás Menyhért, akit rigmosos verseléssel (*Tamás-i-áda, Menyhért-i-óda*) köszöntött 55. születésnapján. Csakúgy a többi utastárs, akik szintén elmesélik vigasztaló történeteiket saját Nagy Gazsijukról. Görömbei Andrásnak a Nap Kiadónál most megjelent és Bérbaltaváron dedikált nagyszerű monográfiája még teljesebbé teszi róla a képet. Nekem is megvannak baráti-munkatársi emlékeim, ám többekkel együtt vallom: karakterét az 1956 Fénylő Arcai c. könyvből vett saját sorai fejezik ki a leghűbben: „S az idő titokzatos méhéből / egyszer csak kirobbant / a gyermek... az a nem várt, / aki majd mindent / halálpontosan lát: / ő lett az első forradalmár! // És mámorosan skandált / utcákon, tereken át / szavalta a verset... / keze még nem érintett fegyvert, / de már félni sem mert, / hősként tette dolgát: / vele üzent a szabadság!”

E csodás verskompozícióját, amely méltó emléket állít 1956-nak, ajánlásával Wittner Mária és Rácz Sándor hitelesítette. Megzenésítette: Szokolay Sándor, rajzaival ékesítette, illusztrálta: Kiss István.

*

König Róbert – Nagy Gáspár: *Hullámzó vizeken kereszt* című versciklusát ihlető linómetszeteinek tárlatával a folyosókon nyílt meg a Nagy Gáspár Kulturális Központ ünnepsége. A névadó költő szülőföldjéhez, hitéhez ugyanúgy ragaszkodott, mint a magyar forradalom emlékéhez: „Nekem ez, a dimbes-dombos Vasi Hegyhát legdélekeletibb csücskében levő település a legfontosabb helyem, mondhatnám azt, hogy ez az én szent helyem, hiszen minden, amit kaptam a földtől, családtól, innen vittem tovább. Beleépült a lényembe, a sejtjeimbe. Minden ide húz vissza” – vallotta a szülőföldjét bemutató TV-filmben, amellyel a névadó ünnepség indult. Ismertették a város képviselőtestületének február 5-ei határozatát, mely szerint az önkormányzat – adózva a szülőföldhöz ragaszkodó, a Vasi Hegyháthoz ezer szállal kötődő, s ide végleg hazatért Kossuth-díjas költő példás életműve, erkölcsi szilárdsága előtt – Nagy Gáspárról nevezi el kulturális feladatokat ellátó intézményét. A félmilliárd forintos beruházással mintaszerűen felújított Kulturális Központ Nagyterme 11 órára megtelt a helyi és környékbeli emberekkel, s az ország minden részéből idezarándokolt tisztelgő közönséggel. A színpadon Nagy Gáspár arcképe mellett a mottó: „...kívül és belül: / poklosan örvényült, háborult világ, / de a remény sohasem meghaló, / ha minden utolsó szalmaszál / ABBÓL A JÁSZOLBÓL VALÓ!” (Jegyezven szalmaszállal, 1993.)

A költőt méltatva Monostori Imre irodalomtörténész, az Új Forrás c. folyóirat főszerkesztője elmondta:

Nagy Gáspár az elsők között jelezte, még a 90-es években, hogy a diktatúra „visszasompolyog közibénk”, és bizonyos volt abban is, hogy a múltat nem lehet csak úgy eltörölni, különösen nem „végképp”. Azok közé az értelmiségiek közé tartozott, akik nem képesek beletörödni abba, hogy „két vállrándítás között, történelmileg úgy alakult” – mondta.

Szokolczay Lajos szerint költő barátunk tudta: az ég falán azért kell dörömbölni, hogy lent elviselhetőbbé váljék a szenvedés, a diktatúra által ránk kényszerített ezernyi börtönrács. Hogy bűneinket azért kell megvallani, hogy tisztuljunk, hogy legalább lélekben erősödjünk, mert akkor bátrak leszünk, bárki és bármi ellenében, az igazság kimondásában. A Nagy Gáspár Kulturális Központot sok minden kötelezi, hogy betöltse hivatását, így elsőként a névadó erkölcsé: Hűség a nemzethez, a felnevelő közösséghez, a magyar nyelvhez, s az 1956-os magyar forradalomhoz. Ezt kívánja meg Nagy Gáspár életműve – hangzott el az ünnepi beszédben. Nem lesz könnyű ezzel az örökséggel bánni, hiszen ki kell állnia minden cselekedetében a névadó makulátlansága mellett. Szolgálni szépet – kell-e ennél felemelőbb feladat? Tette fel a kérdést ünnepi beszédben az irodalomtörténész.

A két irodalomtudós és jó barát emlékező beszédét követte a házigazda szabadon elmondott, kitűnő névadási szónoklata. V. Németh Zsolt polgármester elmondta, hogy a költő széleskörű kulturális feladatvállalásához hozzátartozott, hogy szinte minden – határon innen és túl élő – magyar író, és minden kiemelkedő kulturális alkotó személyiséget, közösséget személyesen megismert, velük együttműködött. Egyházi kapcsolatokat is ápolt, sőt külföldi partnerei is voltak. Érdeklődése és tevékenysége sokirányú. Igazi kultúremberként a fővárosban és vidéken egyaránt részt vett a hazai képzőművészek, zenészek, építészek jeles bemutatkozásain, fórumain, vállalta kiállítások megnyitását, s nemcsak az irodalmi alkotásokat ismertette értőn.

Személyisége és versei a társművészetek képviselőit is megihlették, s közülük néhányan alkotó művésztársává lettek. Köztük ünnepelhetjük kiváló zeneszerzőnek Szokolay Sándort, s a korszak kiemelkedő képzőművészeit, köztük a Központ logóját alkotó Orosz Istvánt, akinek ezért külön köszönetet mondott. A keresztlő a fogadalomtétel ideje is, ezért, törekszünk arra, hogy ebben a házban olyan kulturális értékeket állítsunk elő, olyan értékeknek adjunk teret, amelyekre a Hegyhát, Bérbaltavár szülötte is büszke lehet – zárta szavait a polgármester.

A névadó ünnep alkalmat adott, hogy az Életünk Vas megyei irodalmi lap Nagy Gáspár-díját is átadják. Az idén Kulín Ferenc irodalomtörténész vette át a díjat Alexa Károly főszerkesztőtől és Majthényi Lászlótól, a megyei közgyűlés alelnökétől.

A költő verseit felvételről, saját előadásában, valamint Blaskó Péter színművész tolmácsolásában hallhat-

ta a közönség, s a *Városi Kórus* méltó kórusművekkel, köztük egy *Isten, hazánkért térdelünk előtted* dallamára írt) Nagy Gáspár vers-feldolgozással tette emlékeztetéssé a névadó ünnepséget. A kitűnő ebédet a Polgármester Úr vendégszeretetének köszönhetjük, s azt követően, délután zarándokoltunk el költő barátunk Nagytílaj temetőjében lévő sírjához. Mert én a tavalyi sírkőavatáson nem lehettem jelen, most megcsodálhatam a természetes szépségét őrző kis mészke-émlékművet. Énekeltünk és koszorúztunk is a családtagok sírkaréjában, Gazsi sírhantja előtt, ahol – dacára az ideai aszálynak – szépen zöldellt a fű. Idézem fenti, 1978-as verse záró sorait: „...sorsunkat az Ég kirotta / vagy halálunk is kinötte / hogy életünk nyúlik örökre / úgy gyönyörű a test sugárzó / ha zöldell a fű fölötté.” (Zöldell a fű)

Nagytílajból Bérbaltavárra, a családi házhoz vitt utunk, ahol felesége Márta, három gyermeke, s a 2009 januárjában általuk létrehozott Nagy Gáspár Alapítvány Kuratóriuma: Dr. Görömbei András (elnök), Pécsi Györgyi (alelnök), Szabó Márta (alapító), dr. Petrik Béla (titkár), Monostori Imre, Ablonczy László, dr. Korzenszky Richárd, Dr. Jánosi Zoltán, Dr. Nagy Gábor, Orosz István, Papp Endre (kurátorok) vendégei voltunk. Szemrevételeztük a Nagy Gáspár Emlékház gondos műszaki tervét, meghallgattuk Görömbei András és Petrik Béla tájékoztatóját a felújítandó szülőházból kialakuló Emlékházról, az Alapítványról és koccintottunk egészségükre, a jobb jövőre.

Az általuk kiadott tájékoztatót itt közlöm: „A Nagy Gáspár Alapítvány emlékház kialakítását tervezte Nagy Gáspár bérbaltavári szülőházában, amelyben emléket kíván állítani szerkesztői (HITEL folyóirat) és közéleti (Bethlen Gábor Alapítvány) munkásságának. Az emlékházat kulturális központként, irodalmi táborok színhelyeként kívánja működtetni. Az Alapítvány ezzel szeretné megőrizni és továbbvinni Nagy Gáspár költő, író, folyóirat- és rádiós szerkesztőnek a magyarság hagyományaihoz, a kereszténység örök értékeihez szorosan kötődő életművének szellemiségét. Az Alapítvány célja, hogy az életmű a nemzeti kultúra szerves részévé, annak eleven hagyományává váljon. Emellett támogatni és ösztönözni kívánja azokat a törekvéseket, melyek a magyar nép történelem során felhalmozott értékeit tudatosítják, őrzik és gyarapítják. Az Alapítvány közhasznú minősítéssel rendelkezik. BANKSZÁMLASZÁMA: 10918001-00000086-00100014. Kérjük, támogassa az Alapítvány céljait! Kérjük, adja meg nevét és címét az alábbi elérhetőségeken, és a felajánláshoz csekket küldünk: Nagy Gáspár Alapítvány 2092. Budakeszi, Felkeszi u. 17., bela.petrik@t-online.hu. Köszönettel: Nagy Gáspár Alapítvány www.nagygaspar.hu.” E honlapot szívóbból ajánlom az olvasóknak!

Hazafelé tartva jó érzéssel mondhattuk: Szép napunk volt! De itthon már várt az újabb jeges politikai hidegzuhany... Akkor eszembe villant: Gáspár érzékeny ösztönzője és kritikus megítélője volt a hazai rendszerváltozásnak, s annak, amit utána tettek velünk, vagy műveltünk magunkkal. „Nagy Gáspár a besúgók hadától kisérvé, mindig néven nevezte a nép hőhérait, mert tudván tudta, hogy csak tőlük megszabadulva lehetünk önmagunk urai, az ő gyalázatukat átlépve válhatunk a nép sokaságából nemzetté” – mondta az egyik szónok. Vele együtt az elmaradt tavaszi nagytakarítást mindig hiányoltuk. Vajon most hogy szólna az árvák, szegények védelmezője? Így?

„Nem tudok itt lenni már / nem akarok ott lenni sehol / egy ember ki önmagából is kiszállt / és baktat a semmi iránt / csak fűtűörérszget/ne/ szabadon...” (Három szálla egy privatizált gerendából, 1991.)

Vagy intene, hogy nézzek szembe hibáinkkal, s idézzek a *Békebeli kannibálok* c. verséből? Mi, a lakiteleki sátorban fölcentek, ennek hallatán főként az MDF szálnalmas sorsára gondolhatunk!

„Mint a békebeli / kannibálok / egymást zabálják / föl a barátok / mintha nem volna / már ki ellen / hurrá hajrá most / egymás ellen! // Eljött itt van / ütött az óra / álmainkból mi / válik valóra / ha már az első / szabad percben / „perben haragban” / egymás ellen.”

Végül két olyan hangulatú versét fedeztem föl, amit mostani állapotomra érvényesnek érzek: „Egy szív trappol a virradatban / egy másik földalta magát / a harmadik még itt a mellkasomban / félreveri az éjszakát.” (Most és későn, 1987.)

Ősz-tanúk ők: szélütött levelek / kardiogramos szép szív-leletek / rozsdás időben rázkódnak egyre / lejjebb s nem számítanak kegyelemre / sem semmi alkudott oltalomra / ha sírásók állnak balra-jobbra / tőlük és körülöttük ama napon / tanúskodni kell egy fehér lapon / ha már így esett – mintha szemtanú / lettem volna még – és nem por/hamu! (Rázkódó ősz 1995.)

Köszönöm késői üzeneteidet, kedves (r)égi barátom, akivel hajdan együtt húztuk a magyar szolidaritás szekerét. Remélem, ballagunk még együtt majd a Felföldön, hogy átadjuk Márton Áron kinttetését a kedves Bíró Lucián atyának, a magyar iskolák felvidéki apostolának, s mindazoknak, akik arra érdemesek. Kérlek, légy továbbra is társunk az Írószövetségben, a Katolikus Rádióban, a Hitelben és a Bethlen Gábor Alapítványban. Légy őriző képviselője és éltetője a magyar kultúrának, benne a vasvári Nagy Gáspár Kulturális Központnak, a Budakeszi Nagy Gáspár Városi Könyvtárnak, meg a Bérbaltavári Nagy Gáspár Emlékháznak, meg a többieknek is, amíg teheted! Isten Veled!

Budapest, 2009. május 25. Bakos István